

Tysk mellem folkeskole og Gymnasium/ HF



Kjeld Bjerrum Jensen

Lektor i tysk og engelsk.
Rosborg Amtsgymnasium og HF i Vejle.

Martin McLean, der er en internationalt anerkendt professor i *comparative education* ved Londons Universitet, skriver om det danske skolesystem:

Det danske uddannelsessystem (...) vidner om - og det på en måde der ikke synes at være forståelse for i Frankrig og England - at der kan gælde helt forskellige værdier for de enkelte uddannelsesområder uden at det fører til en reduktion af sammenhængen og de sociale muligheder. (McLean, side 91-92)

De 'forskellige værdier' han omtaler er på den ene side de værdier, der præger vores folkeskole, og på den anden side dem vores ungdomsuddannelser har. Den danske folkeskole karakteriserer han på følgende måde:

Folkeskolen blev til en lokalt styret

skole i en grad som ikke er set andetsteds i Europa, og det var helt bevidst at man med dens læseplaner og organisation satte sig for at udvikle den enkeltes åndelige frihed såvel som elevernes medbestemmelse, således som Grundtvig havde opfordret til. (McLean, s. 90)

Om gymnasiet og de øvrige ungdomsuddannelser (*upper secondary education*) siger han:

Og ikke desto mindre er den rationelle encyklopædiske tradition lige så stærkt forankret i ungdomsuddannelserne som i ethvert andet land i Vesteuropa (McLean, s. 91)

McLean roser med andre ord vores folkeskoles muligheder for at udvikle den enkelte elevs intellektuelle frihed og selvbestemmelse inden for rammer-

ne af en skole med en forbløffende forankring i det omliggende samfund, men han anerkender også ungdomsuddannelsernes faglige niveau, som han finder fuldt ud sammenligneligt med de øvrige europæiske skolesystemers. Og hvad der så særlig betager ham, er, at der er en sammenhæng mellem disse to sæt af værdier.

Jeg har sat disse citater i starten af denne artikel for at vise en udenlandsk eksperts syn på et af de problemer, som har plaget os mest inden for uddannelsessystemet i de senere år, overgangsproblemerne mellem folkeskole og ungdomsuddannelse. Og set fra den anden side af Vesterhavet er der slet ikke noget problem: De to dele af skolesystemet er vidt forskellige, ja faktisk er folkeskolesystemet enestående i Europa, mens gymnasiet er fuldt ud sammenligneligt med de bedste gymnasiesystemer i andre lande. Men de forenes alligevel på forbilledlig vis!!

Jeg mener imidlertid ikke, han har ret.

Faktisk tror jeg, at hans begejstring for vores lille lands skolesystem har forblændet ham, så han ikke i tilstrækkelig grad har undersøgt de problemer, der er. Hans analyse af folkeskolens særpræg er fornem og absolut læseværdig, og han har også sat sig grundigt ind i de danske ungdomsuddannelsers opbygning, men den påståede sammenhæng, den er sør' me svær at få øje på, når man er midt i det!

Nogle af de steder, hvor sammenhængen er sværest, og hvor kontinentalpladerne støder mest markant sam-

men, er i fagene matematik og tysk. Førstnævnte fag vil jeg ikke udtale mig om, men det sidste står mit hjerte nær, og det er det fag, nærværende artikel skal handle om.

Efter opfordring fra fagkonsulenten i tysk for gymnasiet og HF, Henrik Borg, indledte vi på min skole, Rosborg Gymnasium og HF i Vejle, et samarbejde med et antal folkeskolelærere samt med tysklærere fra vores nabogymnasium, Rødkilde Gymnasium. Vi fik samarbejdet organiseret som en studiekreds og efter en række møder i skoleåret 98/99 nedkom vi med en liste over minimumskrav i tysk grammatik til de elever, der ønskede at gå på gymnasiet eller i HF (Bilag 1). At det blev en liste over grammatiske emner bør ikke forlede til den tro, at grammatik for os er det eneste vigtige i tyskundervisningen. Den mundtlige og den skriftlige sprogfærdighed, kulturel viden og en masse andre ting er det endelig mål for undervisningen i tysk, både i folkeskolen og i gymnasiet, men af flere grunde valgte vi at koncentrere os om dette delemne: Det er et område, eleverne traditionelt føler sig usikre overfor, og denne usikkerhed forplanter sig til deres lyst til at ytre sig. Ofte foretrækker de at tie stille på perfekt tysk frem for at forsøge at udtrykke sig med fare for at lave fejl. Omvendt er det vores erfaring, at en vis sikkerhed i de grammatiske discipliner fremmer elevernes selv-sikkerhed og dermed deres talelyst. Dertil kommer, at de andre discipliner er vanskelige at pinde ud og måle, mens det er relativt enkelt at stille nogle konkrete mål op for eleverne på det grammatiske område.

Samarbejdet var spændende og givtigt. Vi fik indblik i hinandens bekendtgørelser, materialer osv., og konkret kom der den nedenfor anførte liste ud af det. Meningen med den var, at den skulle udsendes til de afleverende skoler, så lærerne dér kunne vise den til eleverne og deres forældre og dermed give dem et indtryk af, hvad der ville blive forlangt på den nye skole. Den måtte selvfølgelig ikke virke kvælende på eleverne, men den kunne hjælpe den enkelte lærer til at give også denne del af undervisningen en legitimitet. Med bortfaldet af egnethedserklæringerne er orienteringen af eleverne blevet om muligt endnu vigtigere, end den var før, og hvad ville være mere oplysende for eventuelle ansøgere end en præcis liste over kravene. På gymnasiet og i HF var det vores håb, at den kunne resultere i nogle mere ensartede klasser, hvor vi kunne gå ud fra, at denne mindste fællesnævner i hvert fald var på plads. Og en mindste fællesnævner var det. Vi kunne sagtens have forestillet os andre og flere krav, men det var altså dem vi kunne blive enige om.

Et særligt problem var følgebrevet til listen (Bilag 2). Vi var klar over, at vi bevægede os på vulkaner, så vi gymnasielærere afstod helt fra at skrive med på det brev. Det fik de deltagende folkeskolelærere lov til at lave, så vi fik ramt en tone, der ikke kunne sære nogen.

Hvad er der så kommet ud af det? Tjah, foreløbig ikke meget. Jeg har spurgt mine nye 1.g'ere og 1.HF'ere, om de har set listen. Og antallet af dem, der har set den, kan tælles på én hånd. Men vi har da fået lært noget om

(det manglende) samarbejde og mistroiskheden mellem folkeskole og gymnasium. At dømme efter elevernes udtalelser har de fleste tysklærere åbenbart kylet listen lige i nærmeste papirkurv. Enkelte af de folkeskolelærere, der deltog i samarbejdet, har været udsat for stikpiller fra fagkolleger, fordi de har villet medvirke i 'den slags...'. I lokale vejlederkredse har papiret været fremlagt som et ubehageligt eksempel på gymnasiernes indblanding i folkeskolernes undervisning.

Det er helt klart, at vulkanerne og jordskælvene optræder der, hvor de store kontinentalplader støder sammen og gnaver på hinanden.

Men hvorfor er det så svært? Jeg tror, det er fordi folkeskolen og gymnasiet er mere forskelligartede, end man bryder sig om at tro i vide kredse i befolkningen. Skolesynene er forskellige, som påpeget af McLean, samfundets forventninger til de to skoledele er forskellige, lærerne har forskellige uddannelser og sikkert også forskellige holdninger til mange ting. De afsluttende eksaminer er selvfølgelig også forskellige, når de skal afspejle forskellige uddannelser osv.

Men eleverne er de samme. De går ud af det ene system i juni efter mange års tilværelse i folkeskolens *socially integrative, familial ethos* (McLean, s.89) og går 6 uger efter ind i et system, som opadtil skal forberede eleverne til videregående studier (foruden at bibringe dem almen dannelse) og nedadtil skal modtage eleverne på det sted, hvor de nu engang står. Længe leve den differen-

tierede undervisning, men man kan nu ikke differentiere sig ud af alle problemerne, når det er den samme eksamen, de skal op til!

Men vi gymnasie- og HFlærere, som modtager eleverne fra folkeskolen, er jo nødt til at prøve at få en fornuftig undervisning ud af det. Det er for let at sige, at vi bare kan lade være med at optage dem (I optager jo revl og krat, som mange folkeskolelærere siger, når man diskuterer disse emner med dem). Men vi har jo hidtil skullet optage dem, hvis de var erklæret egnede, og fremover falder som nævnt denne egnetheds erklæring væk, så vi skal optage dem under alle omstændigheder. Og det er synd for eleverne. Det er ikke rart at blive konfronteret med krav man ikke kan honorere... især når man opdager, at andre sagtens kan honorere dem.

Sådan kan man jo blive ved med at pive... og de fleste af mine kolleger vil give mig ret i piveriet.

Men mere konstruktivt end at pive er det nok at stille os selv og hinanden spørgsmålet om, hvad vi skal gøre ved det. Vi har nu engang disse vanskelige forhold, som tilsyneladende hænger sammen med, at folkeskolen er velfungerende, og gymnasiet er ligeså - de er bare velfungerende på to forskellige måder! Og det skulle jo nødigt gå ud over eleverne. Det var i det lys, at vores liste skulle ses. Det er vigtigt at vi samarbejder om overgangen mellem folkeskole og gymnasium / HF, og for mig at se er den eneste vej, vi kan gå, at bøje de to skoleformer mod hinanden.

Et eksempel: I folkeskolen bruges der hele tiden grammatikker og andre hjælpemidler, også til afgangsprøven. I gymnasiet og HF har eleverne hidtil ikke måttet bruge andre hjælpemidler end ordbøger (men fra næste skoleår bliver næsten alle hjælpemidler lovlige til eksamen). Men når man skal føre en samtale på tysk, kan man jo ikke slå det hele op undervejs - i hvert fald ikke uden at samtalen kommer til at gå lidt trægt! Så på et eller andet tidspunkt er eleverne nødt til at kaste deres svømmebælte væk og prøve at svømme selv. Løsningen må være, at de kan en eller anden lille del af grammatikken uden hjælpemidler, når de går fra den ene skoleform til den anden, så vores første tid med dem ikke skal gå med konflikter om, hvorfor man ikke må bruge små underlige hæfter, „Håndsrækning til tysk“ og hvad de hedder alle sammen. Er det urimeligt at forlange, at eleverne efter 3-4 års tysk kan analysere en enkel sætning, bøje det bestemte kendeord og bøje *ich bin* (også i datid!) - uden at have en bog ved hånden! Jeg synes det ikke, men mange tysklærere i folkeskolen, samt folkeskolens fagkonsulent i faget, synes det tilsyneladende.

Hvorfor kræver vi almindelige tysklærere på alle niveauer dog ikke, at vore pædagogiske hoveder sætter sig sammen, eventuelt med nogle håndgangne mænd og kvinder, og laver en oversigt over, hvad elever, der starter i HF eller på gymnasiet, skal kunne, og så bagefter forpligter os andre på, at dette er altså, hvad vi har at rette os efter. Det er muligt, at vores spagfærdige - og ensidigt grammatikorienterede - Vejle-

Bilag 2

3.3.99

Hvorfor er tysk så pokkers svært?*Et forsøg på en håndsækning til kolleger og elever*

Kære kollega

I de senere år har det vist sig, at eleverne på HF og gymnasiet har stadigt stigende problemer med faget tysk. Det er specielt grammatikken, som volder problemer. Da vi sætter stor pris på såvel vore elever som vort fag, vil vi gerne medvirke til at fjerne eller i det mindste formindske disse problemer.

Vi er en gruppe tysklærere fra privat- og folkeskoler, HF og gymnasierne i Vejle, som i løbet af skoleåret 1998/99 har indgået i et frivilligt samarbejde. I løbet af denne periode har vi forsøgt at skaffe os et overblik over bl.a. arbejdsbetingelser, elevforudsætninger, lærebogsmateriale, fagbekendtgørelser samt prøve- og eksamenskrav for derigennem at finde mulige kilder til ovennævnte vanskeligheder. Der er ingen, der siger, at det er den dybe tallerken, vi har opfundet – og det kan være, at den tallerken, du bruger, er meget bedre, men.....vi har konstateret, at:

- retningslinierne for grammatikundervisningen i folkeskolen er meget svagt formuleret.
- eleverne på HF og gymnasiet i modsætning til folkeskoleelever ikke må anvende grammatiske hjælpemidler ved eksamen og derfor er nødt til at kunne genkende og anvende formerne uden hjælpemidler
- eleverne ofte har svært ved at indse nødvendigheden af at yde den arbejdsindsats, der kræves for at lære stoffet.
- overgangen til HF og gymnasiernes tyskundervisning ville blive lettere for eleverne, hvis de havde en fælles, basal grammatisk viden.

Derfor har vi opstillet en vejledende liste over basal grammatisk viden, som vi mener, eleverne bør kunne, når de starter på gymnasium eller HF. Vi udsender denne liste til alle skoler, der traditionelt afleverer elever til Vejles gymnasier og HF. Vi håber, du vil modtage vedlagte liste som en håndsækning, og du er meget velkommen til at kopiere den til dine elever, hvis du ønsker det. Nedenfor finder du en liste med vore navne og telefonnumre, og hvis du har spørgsmål eller kommentarer til vort arbejde, er du meget velkommen til at ringe.

Venlig hilsen

Samarbejdsgruppen

(Derefter navnene på de deltagende lærere)